

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo jugoslovanskega učiteljstva

Vse pisme, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsako sredo pop.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 30 — K
pol leta . . . 15 — „
četrt leta . . . 7 50 „
posamezna številka po 50 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 90 vin.
„ „ „ dvakrat . . . 80 „
„ „ „ trikrat . . . 50 „
za nadaljnja vrvičenja od petit-vrste po 40 vin.
Oznaniha sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zavezo jugoslovanskega učiteljstva ima s članstvom tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstva naročnine posebej plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljsk. Tovarisa
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

I. D.:

Divide et impera!

(V boj proti provincializmu!)

Nikakor se ne moremo sprizniti z mislijo, da bi se razdelil delokrog sedanjina listoma „Učiteljskem Tovarishu“ in „Popotniku“. „Uč. Tov.“ je glasilo Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani in kot tak mora biti nekako zrcalo, v katerem se vidi delovanje in razvoj slovenskega učiteljstva in šol na Kranjskem. To bodi tudi „Popotnik“ za Stajersko; za Primorsko in Istro naj si pa ustanove tamošnji kolegi svoj list; saj je ta kronovina edina v naši državi, koje učiteljstvo nima svojega lista, kar gotovo ne dela posebne časti našim sosedom. — — — Čimveč listov bomo imeli, tembolj nas bodo upoštevali naši domači in tudi sosedni in sorodni narodi.

„Uč. Tov.“ št. 7, 1896, v odgovor „Popotniku“ št. 5, 1896.

Tak duh separatizma in provincializma so zanašali vedno v vrste učiteljstva država, političke stranke in vsi oni, ki so hoteli izrabljati učiteljski stan zase in so hoteli ohraniti nadoblast nad učiteljstvom in šolo. Učiteljstvo so hoteli videti vedno odvisno od sebe ter nesamostojno, ker so se ga kot samostojnega in neodvisnega faktorja vedno bali. Na eni strani so ustvarili tak položaj, da je bilo učiteljstvo razcepjeno na več dežel z različnimi interesi, kar je onemogočalo močan skupen nastop; na drugi strani so mu ubijali pretirani idealizem do šole, do politike in vnanjega dela, da je hotel učiteljski stan čez drn in strn za temi smotri; popolnoma pa pozabljali nase, zanemarjali svojo osamosvojitvev in stanovsko politiko ter se zanašali na pomoč političkih strank, češ, da se bodo one borile potem za izboljšanje gmotnega položaja.

Toda zgodovina učiteljstva je zgodovina prevar in nauk za bodočnost, da se otrešimo političko strankarskega fanatizma, da se otrešimo idealizma, ki služi le strankam v korist, in se postavimo na

realna tla ter se postavimo — kakor to že delajo izdavnica drugi stanovi — na izključno stanovsko-politiško stališče.

Se mnogo jih je med nami, ki v svojem pretiranem idealizmu ne spoznajo škode, ki jo je imel učiteljski stan od te napačne stanovske politike, oni se še vedno eksponirajo za strankarske koristi, ne pomislijo pa, da trpi pri tem stanovska stvar in naš ugled. Ne rečemo, da moramo biti političko brezbarvni, ne, ampak ne bodimo politički priganjaci in zgolj agitatorji političkih strank, za kar so nas imeli do danes. Naša stanovska politika zahteva, da gledamo na korist našega stanu v prvi vrsti in da sta nam ugled in čast našega stanu prva!

Danes naj kdo reče učiteljstvu v Sloveniji, da bo zopet razdeljen po kronovinah in vsaki kronovini drugače plačano; danes naj mu kdo reče, da bo izdan za vsak del poseben šolski zakon in posebne neenake naredbe. — Z neko ironijo gledamo na to, da smo vzdržali to razkosanost toliko časa in tako mirno in z enako ironijo bomo gledali na to, da smo se dali razcepjati pri zasledovanju teh skupnih smotrov od političkih strank, da smo se dali razdvojiti v dva tabora in se klali med seboj, političke stranke so pa sesale svoj moč iz našega stanovskega telesa. Nismo pojmiili, kaka bi morala biti prava stanovska politika!

Danes je čas, da zatremo vsak provincializem, ki bi še koreninil kje kot ostanek prejšnjih časov; danes je čas, da mu napovemo boj do skrajnosti; danes je čas, da podereimo vse upe onim, ki bi med učiteljski stan še hoteli zanašati razcepjenost in razdor, provincializem in separatizem, da bi želi sami svoj dobiček iz tega; danes je čas da ustvarimo tudi v novi naši državi take razmere, da nas ne bodo umetno zopet ločili, uporabljajoč verske in narodnostne razmere ali pa lokalne krajevne razmere, s pomočjo katerih bi hoteli odcepiti en del našega stanu od celote in večine. Naša stanovska politika mora iti za tem, da napravi naš stan močen v vsej državi in zasleduje v prvi vrsti smoter notranje konsolidacije našega stanu in potem šele vse druge prilike, ki zadevajo šolo!

Kako gledamo danes na provincialni boj, ki ga je gojilo učiteljstvo v preteklih dobah, ko se je dalo še izrabljati v take svrhe, naj nam bo v zrlid sestavek, ki ga čitamo v četrti številki „Uč. Tov.“ leta 1892., sestavljen od odbora Slovenskega učiteljskega društva, kot odgovor na napad v „Novi Soči“ in ki se glasi:

V o b r a m b o.

V goriški „Novi Soči“ od dne 5. t. m. je priobčen uvodni članek „Divide et impera“, v katerem g. „Ry.“ napada kranjsko, zlasti ljubljansko učiteljstvo, napada Sloven. učit. društvo, list „Uč. Tovarish“ in naposled tudi urednika njegovega. Ker smo prijatelji miru, hočemo na ta napad mirno in stvarno odgovoriti.

— — — Da kranjsko učiteljstvo ni oilo „do kosti mrzlo“ za združeno delovanje vsega slovenskega učiteljstva, pokazalo je s tem, da so se l. 1872., torej 17 let pred ustanovitvijo Zaveze, društvena pravila tako preuredila, da je nastalo Slovensko učit. društvo, katerega delovanju niso bile določene deželne meje.

— — — Kje pa so bili takrat drugi? „Slovenskega učitelja“ in „Šolo“ so osnovali proti delovanju našega društva.

Pri ustanovnem zborovanju delegatov (Zaveze) pa je prišla na dan zahteva: „Tovarish“ naj preneha! — Prezaslužnemu Andreju Praprotniku se je to pri zborovanju v mestni dvorani v obraz reklo! Če se je proglasil „Popotnik“ glasilo Zaveze, zbor, oziroma posamezni člani še niso imeli s tem pravice zahtevati, da preneha „Tovarish“, ki je bil takrat lastnina g. Praprotnika in g. Milica — — —

— — — Vsa agitacija za Slovensko učiteljsko društvo in njega glasilo („Uč. Tovarish“) je naperjena proti učiteljski Zavezi in „Popotniku“, trdi „Nova Soča“ — Zoper Zavezo je, da je postal „Tovarish“ glasilo Slov. učit. društva, pravi g. „Ry.“ Kje je bila še Zaveza, ko se je delalo na to, da „Tovarish“ postane glasilo Slov. učit. društva. Dokler pa je živel založnik in tiskar g. Milic, stvar zaradi pogodbe s Praprotnikom ni bila izvršena. Ker je pa v Ljubljani že izhajal jeden učiteljski list, društvo pač ni moglo poleg tega še svojega glasila izdati. Vsled smrti gosp.

Milica se je razveljavila pogodba, in g. Praprotnik je izročil svoj list — ne kaki pcosamezni osebi — ampak našemu društvu.

Danes vidimo korist enotnosti učiteljskega stanu in tembolj spoznamo poglobnosnost razdorne politike med učiteljskim stanom, provincializma in separatizma.

Dosežimo enotnost ureditve gmoitnega vprašanja učiteljstva za vso državo; dosežimo enotno ureditev naših pravnih vprašanj za vso državo in skrbeti moramo, da bomo tudi v pravnem oziru dosegli kolikor mogoče enako upravo za šolstvo, da tudi šolstvo ne bo ono, kar nas nas bo separiralo in provincializiralo, temveč da nas bo tudi oro združevalo v vsej državi. S tem odpade ono jedro provincializma in separatizma, ki je bilo vzrok mnoge needinosti med nami in je žalostno poglavje v zgodovini našega stanu. To naj bo smoter naše bodoče stanovske politike!

Vrgli smo deželne meje in deželni provincializem v Sloveniji v kraj, prēmstimo se navidezno stoječe prejšnje državne meje in državni provincializem ter ustvarimo enotno falango jugoslovanskega učiteljstva za enotnim smotrom stanovske politike! Nastopimo zoper vsakogar, ki bo skušal umetno načrtati vsakemu svoje interese in svoje smotre!

Pazimo, da ne bodo bodoče stanovske razmere v državi to v velikem, kar so bile pretekle razmere našega stanu v Sloveniji v malem!

Gospodarska zadruga „Samopomoč“ in učiteljstvo.

Ker se ustanavljajo tudi podružnice gospodarske zadruge „Samopomoč“ širom Slovenije in bo k tem podružnicam pristopilo sigurno tudi učiteljstvo, podajemo sledeče informacije o „Samopomoči“:

Samopomoč je gospodarska zadruga javnih namesčencev, upokoječev, vdov in sirot, r. z. z. o. z., ima nimen preskrbovati svoje člane z živežnimi, oblačilnimi in gospodarskimi potrebščinami, nakupovati in predelovati blago vsake vrste, kako je ravnati z bolniki, ki trpe duševno, kakor je tako grozno trpel ubogi Bežek.

Sredi oktobra je nenadoma izgini Bežek iz blaznice. Odnesli so ga v sanatorij v Ljubljano. Hudo mi je bilo, da mi nisem mogel susniti roke v slovo. Občutil sem, da sem nekaj izgubil, kar mi je bilo ljubo in drago, ko je odšel dobri Bežek. In še danes me boli ta izguba, to tembolj, ker Bežka ne bom več videl in ker mi nisem mogel potresti peščice domače prsti na prerano gemilo.

No, Bežek je dovršil tok zemskih dni. Mi pa ne vemo, kaj nas še čaka. Vrli Bežek, bodi ti lahka zemlja slovenska, plemeniti duši tvoji pa večni mir pri dobrem in pravičnem Bogu.

Spočetka najinega skupnega bivanja na Studencu je nekoč nanesel pogovor na pokojnega profesorja Ivana Vidmarja. Bil je to velenadarjen mož, a nesrečen in je padel v zgodnji grob. Inel sem ga v četrti šoli za učitelja grščine in slovensčine. Bila ga je sama dobrota. Z Bežkom sta skupaj službovala v Novem mestu. Tam je Vidmar kmalu umrl. In Bežek mi je pravil, da je Vidmarju, prijatelju svojemu, napisal nekrolog v Slovenski Narod. Za geslo nekrologa pa si je izbral pesnikove besede, ki so se približno glasila:

Und wenn sich seine Kraft zernürmbt, da legt er sich und — stirbt.

LISTEK

† Viktor Bežek.

Spomini. — Profesor Maks Pirnat.

Spoznal sem ga, ko je prišel v devetdesetih letih na ljubljansko gimnazijo kot suplent.

Osebnost sva se pa seznanila o priliki Koseskega slavnosti. Dne 14. avgusta l. 1898. sino odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši Janeza Vesela Koseskega v Spodnjih Kosezah. Cerkev govori je tedaj imel častiti naš starina Toino Zupan, ob odkritju je govoril moravški rojak pisatelj dr. France Detela. Slavnosti se je udeležil tudi tedanji urednik „Ljubljanskega Zvonca“, Viktor Bežek.

Drugi dan na Veliki Smaren, nas je nekaj udeležnikov povabil na kosilo tedanji gostoljubni moravški dekan Tomaž Kajdiž. Pri tej priliki sem se osebno seznanil z Bežkom, ki je bil tudi med dekanskimi gosti. Veselilo me je, da sem se mogel pogovarjati z Bežkom, čigar temeljite članke sem z naslodo prebiral v Zvonu. Spominjam se še, da sem ga spravil popoldne v cerkev k petim litanijam. Oba sva ginjena poslušala ubrano petje pobožne množice. Na njegov poziv sem poslal

za Zvon kratek članek o Koseskega slavnosti. Omenjam, da je bil v dekanovi družbi tudi tedanji tajuik ljubljanskega magistrata dr. Janko Jan, ki je dve leti pozneje umrl nesrečne smrti na Bralovlji peči nad Gorjani.

Drugič sva se z Bežkom sestala v Trstu začetkom avgusta leta 1902. Udeležila sva se ondi zborovanja „Zveze slovenskih učiteljskih društev“ in napravila tudi z neštetiimi učitelji in učiteljicami skupen izlet v Benetke.

Mali parnik „Trieste“ nas je peljal čez morje. Bilo nas je okroglo 150 izletnikov. Večina takih, ki smo bili prvič na od morske bolezni. Gibal sem se večimorju. Kajpada smo imeli mnogo prestopi noma v družbi učiteljev Jelena in Dimnika in njunih soprog. Bratovsko smo se tolažili v napadih želodčnih težav. Blizu nas je na parniku sedel tudi Bežek in kot pravi Samarijan pomagal dvema sopotnicama — učiteljicama, katerima je delala vožnja po morju velike neprilike.

Tretjič pa sva se z Bežkom našla v blaznici na Studencu.

Prišel je tja duševno silno potrta začetkom julija lanskega leta. Nekaj dni sva skupaj spala, potem pa je dobil sobico v poslopju pri vltodu v bolnico. A vsako dopoldne in popoldne je prihajal k meni. Potrpežljivo sva prenašala skupno

usodo. In prav veselilo me je, da išče Bežek v moji družbi razvedrila.

Obnavljala sva lepe spomine na Koseskega slavnosti in na prijazen izlet v Benetke. Naposled pa sva krenila v pogovoru na tisti predmet, ki nama je bil najbolj pri srcu: šola in naša književnost. Izbirala sva si na vrtu svoj knjiček in tam kramljala in iskala razvedrila v prijateljskih pomenkih. Večkrat mi je prinesel kako smodnik ali pa vsaj odrezek od smodke, da sem ga porabil za svojo pipico.

In če so ga sin in prijatelji obiskali, sem bil vedno deležen obiska tudi jaz, kar mi je tako dobro delo v grozni moji zapuščenosti.

A v septembru je Bežek nenavadno zelo opešal. Kako se mi je smilil, ko sem gledal, da so ga morali strežniki pitati. Ni se mu seveda ljubilo več govoriti, samotno je šetal po vrtu gori in dol, vedno po isti poti.

Pri neki priliki mi je pokazal sklep, ki mu ga je dala sodnica na podlagi mnenja izvedencev. Videl sem, kako ga je potroto pisanje. Obzlrnost do ubogega bolnika bi bila pač zahtevala, da tistega pisanja ne bi smel dostaviti revežu v roke in mu tako po nepotrebnem še povečati njegove že itak neznosne telesne, zlasti pa duševne bolečine. No, gotovi ljudje nimajo smisla,